

Studiehandledning

KULTUR OCH HÄLSA *10 POÄNG*

INTRODUKTION TILL DISTANSSTUDIER.

VÄLKOMMEN TILL ATT STUDERA PÅ DISTANS!

I vårdhögskolans filosofi anges att det behövs nyfikna, aktivt tänkande och skapande individer för att uppnå högskolans mål. Vidare anges att utbildningen skall utgå från den enskilde individen som en nödvändig och värdefull resurs. Detta är något som man i en distansutbildning i stor utsträckning tillämpar.

I distansstudier är det viktigt att Du ständigt reflekterar över Din studiesituation och funderar över när det för Dig sker inläring på ett bra sätt.

Det är första gången den här kursen Kultur och Hälsa genomförs med sin annorlunda uppläggning med skapande verksamhet där konstnärer är inbegripna, samt ett fältarbete som berör kultur i vården. Samtidigt ingår teoretiska studier enskilt och i grupp.

Studiehandledningen som Du nu håller i Din hand är ett försök att konkretisera kursplanen. Den skall kunna vägleda Dig i Dina studier. Det är angeläget att Du påpekar eventuella otydligheter så att utbildningen kan förbättras.

Den obligatoriska litteraturen till varje moment finns angiven på kurslitteraturlistan. Det är alltid värdefullt att söka referenslitteratur till respektive moment

Artiklar och kompendier tillkommer.

LYCKA TILL MED DINA STUDIER!

Innehållsförteckning

MOMENT I 5 poäng

- Kulturbegreppet. Kultur som kommunikation. Studieuppgift 1

- Personlig utveckling, nya uttrycksformer och läromönster. Studieuppgift 2

- Hälsa- ett mysterium eller en känsla av sammanhang? Studieuppgift 3 4

- Vetenskap och värderingar. - Synen på människan som natur/ kulturvarelse. Studieuppgift 5

MOMENT II 3 poäng

- Eget skapande inom bild, musik och text. 6

MOMENT III 2 poäng

- Fältarbete där kultur och vård / omsorg integreras. Studieuppgift 7

KURSSINNEHÅLL

MOMENT I 5 poäng.

- Kulturbegreppet. Kultur som kommunikation.

Mångtydigheten med detta ord beror bl. a. på att vi människor menar olika saker när vi talar om kultur. Någon syftar på konstnärlig verksamhet andra på olika gruppers livsmönster.

Ordet kultur kommer av latinets cultura = odling, i första hand odling av jorden ; cultura agri. Det hör samman med verbet cole're = odla, bearbeta, sköta och vårda, men också med latinets cultus= odling, bearbetning, tillbedjan, vördnad, hyllning och dyrkan.

Kanske kan man ändå se all kultur i dess olika betydelser som uttryck för MÄNSKLIG STRÄVAN att söka förstå något av människans villkor på jorden. På olika sätt bearbetar vi alla omvärldens intryck med våra sinnen, känslor och intellekt. Klassiska uttryck för människans försök att förstå, uttrycka och hantera sin situation är filosofi, konst och vetenskap- något som kan sammanfattas i ordet kultur.

Kultur handlar om vad vi gemensamt vet (kunskaper), vad vi gemensamt anser att vi bör (normer), vad vi gemensamt vill (mål) och vad vi gemensamt tycker (värderingar).

Kultur blir synlig vid kommunikation. Kommunikation = överföring av meningsfulla och/ eller känsloladdade budskap från en person eller flera till en annan eller flera genom ord (tal och texter), bild, form, ljud och rörelse t. ex. gester.

STUDIEUPPGIFT

ARBETA INDIVIDUELLT MED FÖLJANDE:

- Beskriv DIN syn på kultur, vad Du avser med kultur, vilken betydelse DU anser att kulturen har.
- Vad innebär kultur i vården för DIG?
- På vilka sätt anser DU att man kan främja kultur i vården?

*Studieuppgiften besvaras skriftligt (maskinskrivet) och insändes till kursledare.
Datum anges på schemat.*

- Personlig utveckling, nya uttrycksformer och läromönster.

Känner Du till Sufi sekten? Det är en mystisk-asketisk inriktning inom islam, som har utgivit sagolika små fabler. En av berättelserna beskriver hur "Mullah", en liten tokig man, en dag kröp omkring på alla fyra på gatan och letade efter något. En vän kom fram och sa: "Mullah, vad letar du efter?" "Jag har tappat min nyckel". "ÅH, Mullah, det är förfärligt, jag skall hjälpa dig att hitta den." Vänner började också att krypa omkring på alla fyra. Sedan sa han: "Mullah, ungefär var kan du ha tappat den?" "Jag tappade den i mitt hus." "Varför letar du då här?" "Därför att det är ljusare här."

- Fundera över sensmoralen i ovanstående lilla fabel.

- Litt: Allard B. Här är jag.
Björkvold J. R. Den musiska människan.
Lyttkens L. Mellan lust och nytta.

STUDIEUPPGIFT

I litteraturen diskuteras bl.a. värden, värderingar, livsmönster, skilda livshållningar och nya läromönster.

ARBETA INDIVIDUELLT MED FÖLJANDE:

- Fördjupa Dig i ovanstående ide'/problemområde genom att reflektera över vad de innebär för Dig.
- Vilka samband kan Du finna mellan dessa problemområden?

*Studieuppgiften besvaras skriftligt och insändes till kursledare inför seminariet.
Datum anges på schemat.*

ARBETA TILLSAMMANS I STUDIEGRUPP:

- L. Lyttkens talar om "charterresandet" och "tågluffandet" som symboler för skilda livshållningar i sökandet efter upplevelser.
- Diskutera i studiegruppen hur Ni uppfattar dessa "resenärers" syn på begrepp som värden, värderingar och läromönster. Gör en skriftlig resumé av diskussionen.
- Diskutera i studiegruppen och skriv ner de synpunkter och/ eller frågeställningar som Ni finner väsentligt att få mer belysta vid uppföljning tillsammans med lärare.

*Skicka in Studiegruppens redovisning till kursledare inför seminariet.
Datum för inlämnandet anges på schema.*

- Föreläsning : Bo Sundblad. Personlig utveckling.
- Föreläsning : Jon- Roar Björkvold. Den musiska människan.

STUDIEUPPGIFT

ARBETE TILLSAMMANS I STUDIEGRUPP:

Diskutera i studiegruppen:

- Vad menas med den musiska människan?

Skicka in studiegruppens redovisning till kursledare inför uppföljning tillsammans med lärare. Datum för inlämnandet anges på schema.

- Hälsa- ett mysterium eller en känsla av sammanhang?

Begreppet hälsa kan beskrivas på olika sätt. Det är inget entydigt och mätbart begrepp och därför finns heller ingen klar och enhetlig definition.

För att belysa detta ges några definitioner på begreppet hälsa både officiella och tagna ur "folkvimlet". Svaren uttrycker olika syn på begreppet hälsa, men i grunden handlar flertalet ändå om att det är vårt förhållande till tillvaron som är betydelsefull.

Den definition på hälsa som FN.s organ för hälsofrågor WHO formulerade redan 1947 har legat till grund för den omorientering av hälsopolitiken som skett både i Sverige och i andra länder.

WHO : "Health is a state of complete physical, mental, and social well- being and not merely the absence of disease or infirmity".

Definitionen understryker att hälsan inte enbart beror på sjukvårdens insatser. Den enskilda människans inställning till sin egen hälsa har stor betydelse. Grunden för hälsan läggs i de levnadsförhållanden samhället erbjuder sina medlemmar.

Den definitionen har emellertid mött kritik som föråldrad och ouppnåelig med tanke på människans livsvillkor på jorden idag.

SIDA: "Det är att överleva de första riskfyllda levnadsåren och leva drägligt, utan onödigt lidande, i den miljö där man befinner sig".

Professor G. Björk. "Visst är det bra med god hälsa, men hälsa är först och främst en fråga om goda gener, god uppfostran och sunda vanor".

Kurt 48 år arbetare: "Hälsa innebär att alla organ i kroppen fungerar normalt".

Ulrika 28 år projektledare : "Hälsa är synonymt hur man mår fysiskt, psykiskt och socialt. Ett tillstånd som är relaterat till livssituationen."

Paula 5 år: "Att inte ha ont någonstans".

Signe 84 år: "Att orka stiga upp varje morgon".

Märta 59 år lärare: "Hälsa är så komplext- men det handlar om att vara fri från sjukdom, att må bra helt enkelt."

STUDIEUPPGIFT.**ARBETA INDIVIDUELLT MED FÖLJANDE:**

- Definiera Din egen syn på hälsa.
- Litt: Antonovsky. A. Hälsans mysterium.

Den litteratur som vi valt handlar om synen på hälsa utifrån KASAM som betyder "känsla av sammanhang" där begreppen BEGRIPLIGHET, HANTERBARHET och MENINGSFULLHET är centrala.

- Vilken åsikt anser Du att författaren har om dessa begrepp?

Svara på studieuppgiften och ta med den till studiegruppsdiskussion.

ARBETA TILLSAMMANS I STUDIEGRUPP:

- På vilka sätt kan en stark respektive svag KASAM påverka vår livssituation under olika skeenden i livet. T. ex. första skoldagen / året, konfirmationen, ungdomen, arbetslivet eller åldrandet?
- Vilka likheter mellan KASAM och andra perspektiv på hälsa presenteras i boken?
- Ge ex. på några reflektioner över innehållet i boken som Ni vill diskutera med övriga kurskamrater.

Gör en skriftlig redovisning av diskussionen som sedan presenteras vid seminariet. Datum anges på schemat.

Föreläsning : Anna-Kari Woxberg "Hälsobegreppet".
Föreläsning : Töres Teorell ; Konstarnas läkande krafter.

- Vetenskap och värderingar. - Synen på människan som natur/ kulturvarelse.

Termen vetenskap kan användas i olika betydelser. Ibland talar man om vetenskap som om det fanns en enda. Man talar om det vetenskapliga i motsats till det ovetenskapliga. Men kanske är det så "att det inte finns någon principiell skillnad mellan vetenskapligt tänkande och vardagligt. Det är en fråga om gradskillnad inte artskillnad".
(Thure'n. T. Vetenskapsteori för nybörjare).

Eller ännu mer fantasieggande "magi är trolldom och spåkonst. Religion är varken det ena eller det andra. Däremot är vetenskap lite av varje"
(von Wright. G. H, Vetenskapen och förnuftet.)

MEN- vad är då vetenskapsfilosofi?

Vetenskapsfilosofins huvuduppgift är att bedöma fruktbarheten och giltigheten hos vetenskapliga resultat. D.v.s. att göra en kritisk analys av de metoder och resultat som gör anspråk på att vara vetenskapliga.

Dock -" filosofiska analyser slutar oftast utan ett bestämt svar. Det är inte enbart utav ondo-resonemangen kan visa vad vi inte vet, och alltså måste fortsätta att tänka på".
(Molander. B. Vetenskapsfilosofi.)

STUDIEUPPGIFT

Litt : Molander. B. Vetenskapsfilosofi.
Thure'n. T. Vetenskapsteori för nybörjare.

ARBETA INDIVIDUELLT MED FÖLJANDE:

- Vad är egentligen en teori?
- Varför är det så viktigt att hålla isär fenomen och förklaring?

*Litteraturen bearbetas under PM - skrivandet och fältarbetet. Den individuella uppgiften skickas in till kursledare. Skriftlig respons ges på uppgiften.
Datum för inlämnandet anges på schema.*

Föreläsning : Carl-Göran Lund Vetenskapsfilosofi.

MOMENT II 3 poäng

- Eget skapande inom bild, musik och text.

Det här momentet av kursen är en process mellan Dig som deltagare och den konstnär som blir Din ledsagare. Därför har varje konstnär fått ange sitt syfte och sina tankar om skapandet.

- "Bilderna som skapas är unika - ingen annan har gjort den - ingen annan kan göra om den. Bilderna utlöser en kraft att upptäcka möjligheter hos sig själv.

Bilderna kan sägas vara ett slags tumavtryck för den enskilda människan. En spegling, ett igenkännande. Det inre inom oss, det vi har lagrat, det vi mött ser vi i bilderna och på så sätt kan vi upptäcka nya sidor hos oss själva". **Hjördis Johansson - Becker.**

- "Musiken i vår värld.

Musik förekommer i alla de former, det är bara att välja av det stora utbudet. Vi har alla en erfarenhet av att musik kan vara som ett sällskap i stunder av såväl sorg som glädje. På samma sätt som vi relaterar till olika människor omkring oss, så har vi också ett känslomässigt förhållande till olika sorters musik. Det finns musik som tilltalar oss liksom det finns musik som vi håller på avstånd. För att inte göra våld på oss själva säger vi JA eller Nej till den musik vi kommer i kontakt med. Eller vi kanske säger: Inte just nu, men om jag får tid på mig så kan jag lära känna det som är nytt och främmande. Den musikaliska mångfalden är spännande och visar på vilken spännvidd och uttryckskraft som musiken besitter.

Musikalisk hemkänsla.

Vi känner oss hemma i en viss musikalisk miljö, i ett speciellt kulturellt sammanhang. Helhetssynen på människan har på allvar kommit in som ett begrepp när det gäller omvårdnaden av människor. Människan som en kulturell varelse har aktualiserat andra uttrycksformer inom vården. Musiken har den unika möjligheten att ta vara på det som är friskt. Musiken hjälper oss att återskapa minnesbilder och sedan sätta ord på det som musiken hjälper oss att minnas.

De musikaliska uttrycken har alltid varit ett förstadium till det språkliga uttrycket. Det är på denna scen, (eller snarare bakom den synliga scenen), som musiken utspelar sig; i ljud, rytmer, klanger, tonlägen m.m. Musiken har därför kommit att kallas för en "icke verbal uttrycksform". Det finns alltså möjligheter till kommunikation och förståelse bortom orden. Musikens kontaktskapande förmåga har därför uppmärksamats som en möjlighet, ja t.o.m. som en behandlingsform inom vård och rehabilitering.

Vad kommer vi att göra?

I våra grupper ska vi undersöka musikens beståndsdelar och sätta samman olika ljud, rytmer, klanger och toner, genom att på ett mycket enkelt sätt improvisera och pröva oss fram. Man behöver inte "kunna" spela något instrument. Icke!

Men vi ska samtala och vi ska lyssna på musik. Vi ska sjunga och jämföra sånger från mormor och farmors tid med visor från vår egen tid. Den mesta tiden kommer att ge Dig tid och lekutrymme att upptäcka att musik i djupare mening är någonting som vi alla bär med oss på olika sätt.

Musiken kanske utspelas i den synliga och hörbara världen, men den bor och hör hemma i den inre osynliga och ohörbara världen. Vad DU SJÄLV känner och upplever, det är det som är viktigt.

Välkommen till musikens underbara värld". **Erland Zetterqvist**

- "Skrivardelen syftar till att genom vissa övningar öppna vägen till ett skapande skrivande.

Vägen till skapande går alltid via de egna möjligheterna. Skapandet kommer inifrån och är därför personligt. Det är inte vad andra vill höra utan vad författaren vill säga som är det viktiga. På samma sätt som ett målat konstverk kommer till, med uttrycksfulla svängar, sparsamt elegant eller popigt fräckt, kan de skrivna texterna vara personliga på ett sätt som gör att det direkt går att säga vem som skrivit dem. Dagarna tillsammans med kursdeltagarna kommer att handla om personlig utveckling och ett konstnärligt sett att se det egna skrivandet på." **Veronica Wikholm.**

Den skapande verksamheten inom bild, musik och text är förlagd till respektive studieort.

MOMENT III 2 poäng

Fältarbete där kultur och vård / omsorg integreras.

Syftet med fältarbetet är:

- att ge Dig som studerande tillfälle att uppleva och analysera fördelarna och svårigheterna med att integrera kultur i vård och omsorg.
- att utifrån en holistisk människosyn som inkluderar uppfattningen av att ex. bild och musik är viktiga kommunikationssätt, kritiskt granska sin egen och verksamhetens roll i det avseendet.
- att med kultur som hjälpmedel arbeta med praktiskt förändringsarbete som kan möjliggöra en positiv utveckling av patientens / omsorgstagarens upplevelse av hälsa.

Fältarbetet förläggs till senare delen av vt -96 eftersom studierna under ht.-95 och första delen av vt-96 främst syftar till litteraturstudier och att frigöra och legitimera studentens egen inneboende kreativitet.

För Er som saknar anställning inom vård/omsorg kan landstinget medverka till att finna en lämplig arbetsplats för fältarbetets genomförande.

STUDIEUPPGIFT

Litt : Kultur i vården :Ideér och synpunkter.

Kultur i vården : En exempelsamling.

Övrig kurslitteratur som är relevant för uppgiften.

Referenslitteratur.

- *Planeringen av fältarbetet skall beskrivas i ett PM, som skall godkännas av lärare.*

Datum anges på schemat.,

- *Slutlig examination i form av presentation av individuella fältarbeten såväl skriftligt som muntligt vid seminarier v. 23.*

Kursplan

KULTUR OCH HÄLSA

10 poäng

Kursplan

Kurs

Kultur och hälsa, 10 poäng

Målgrupp

Kursen vänder sig till personer med intresse att integrera kultur och humaniora i det praktiska arbetet inom vård och omsorg.

Syfte

Syftet med kursen är att deltagarna utifrån ett tvärvetenskapligt synsätt genom litteraturstudier och eget skapande skaffar sig kunskap om och förståelse för kulturens betydelse för människors hälsa. Deltagarna utvecklar på så sätt egen kompetens för förändringsarbete i vård och omsorg.

Innehåll och uppläggnig

Kursen är indelad i tre utbildningsmoment som integreras.

Moment I, 5 poäng

- Kultur som kommunikation. Om möjligheter att se nya uttrycksformer och läromönster
- Hälsa - ett mysterium eller en känsla av sammanhang?
- Vetenskap och värderingar. Synen på människan som natur-/kulturvarelse

Moment II, 3 poäng

- Eget skapande inom bild, musik och text under professionell ledning av verksamma konstnärer

Moment III, 2 poäng

- Fältarbete som utgörs av ett arbete där kultur och vård/omsorg integreras

Arbetsformer

Undervisningen består av föreläsningar med bl a aktuella föreläsare inom forskningsområdet vård/omsorg och kultur, litteraturstudier, diskussioner, seminarier, eget skapande samt praktiska uppgifter på fältet som t ex ett "kultur i vården"-projekt på den egna arbetsplatsen.

Kurslitteratur

Kurslitteratur enligt av Vårdhögskolan fastställd litteraturlista. Rapporter och artiklar tillkommer.

Examinationer

Bedömning av studieprestationer som ligger till grund för det individuella betyget görs kontinuerligt genom skriftliga och muntliga examinationer. Skriftlig redovisning av fältarbetet i form av ett PM med åtföljande PM-seminarium.

Betyg

Som betyg används något av uttrycken *godkänd* eller *underkänd*.

Kursbevis

Kursbevis utfärdas efter genomgången godkänd kurs.

Behörighetskrav

För tillträde till kursen krävs *allmän behörighet för högskolestudier* enligt 8 kap 4-5 §§ Högskoleförordningen.

Kurslitteraturlista

Kurs Kultur och hälsa

10 poäng

- Antonovsky, A** Hälsans mysterium. Stockholm. Natur och kultur, 1992. 254 s.
- Björkvold, J-R** Den Musiska människan. Stockholm. Runa förlag AB, 1991 (tr 1994). 343 s.
- Landstingsförbundet** Kultur i vården. En exempelsamling. Landstingsförbundet, 1983. 167 s. (Rapport fr kulturrådet 1983:5)
- Landstingsförbundet** Kultur i vården. Idéer och synpunkter. Landstingsförbundet, 1983. 107 s. (Rapport fr kulturrådet 1983:6)
- Lyttkens, L** Mellan lust och nytta. Stockholm. Akademeja, 1993. 160 s.
- Molander, B** Vetenskapsfilosofi. Stockholm. Thales, 1988. 285 s.
- Thurén, T** Vetenskapsteori för nybörjare. Stockholm. Runa förlag AB, 1991. 147 s.

Rapporter och artiklar tillkommer.

Fastställd 1995-04-04